

STRUCTURI COMPARATIVE METAFORICE CU ELEMENTUL „CA”

Stella HÎRBU

Academia de Studii Economice din Moldova

Figurative comparative structures with the element „as” are studied in the article in the frame of comparative linguistics under ethno-linguistic aspect on the basis of the material extracted from Russian, Romanian, and German languages.

Expresia metaforică presupune diluarea vorbirii curente, cu îmbinări de cuvinte bazate pe o percepere specifică a realității, care este destul de bogată în imagini.

Cu cât mai plastică și mai expresivă este vorbirea, cu atât mai puternic îl va impresiona ea pe cel căruia îi este adresată.

Sunt cunoscute multiple și variate mijloace de înfrumusețare a stilului. Cea mai expresivă dintre toate, și în același timp și cea mai „periculoasă” ca figură de stil, ce împrumută vorbirii toată strălucirea și plasticitatea, este expresia metaforică. Ea caracterizează o persoană, un fenomen sau un obiect, deși, la prima vedere, ea pare lipsită de tangență cu ele.

În astfel de cazuri, vom confrunta aceste fenomene sau obiecte, atribuindu-le anumite expresii, de ex.: *El este prost, încăpăținat ca un măgar*, sau plasăm comparația pe poziția obiectului comparat, de ex.: *E un măgar!* Așadar, vom deosebi comparația metaforică, ce are loc între fenomene sau obiecte confruntate cu ajutorul elementului de comparație ...ca..., și imaginea-simbol sau metafora propriu-zisă, ce se potrivește pentru aceste fenomene. *„Metafora este o asemănare prescurtată. ...Fac o comparație când spun despre un om, că s-a purtat ca un leu; e metafora când zic despre un om: „E un leu” [4, p.358].*

În operele clasice ale lui Quintilian („Arta oratorică”) întâlnim multiple reflecții privind acest trop: *comparația este „O minunată descoperire pentru luminarea ideilor.... Unele servind pentru dovedire, se pun printre argumente; altele urmăresc să redea viu imaginea lucrurilor...”; comparația „...împodobește stilul și îl face sublim, înflorit, plăcut, admirabil” [4, p.330].*

Printre definițiile contemporane ale comparației poate fi reținută următoarea: comparația este un trop care se bazează pe confruntarea a două obiecte sau fenomene, ce dispun de o trăsătură comună, exprimând un raport de asemănare între ele având un efect reciproc, ex.: *„Atât de fragedă te-asemeni / Cu floarea albă de ci-reș”* (M.Eminescu); comparația reprezintă unul dintre procedeele prin intermediul căruia vom cunoaște un obiect, în caz că definiția noțiunii nu este posibilă sau solicitată. Precizăm că, în calitate de bază pentru comparare, urmează a fi alese doar trăsăturile esențiale ale obiectelor comparate. *„Când este vorba de comparații, trebuie să ne păzim...ca termenul de comparație să nu fie obscur sau necunoscut. Căci termenul ales pentru ilustrarea ideii trebuie să fie mai limpede decât ceea ce vrem să ilustrăm” [4, p.330].*

Predestinarea comparației constă în faptul că ea reprezintă metafora „desfășurată”, și tocmai de aceea, confruntând diverse obiecte, vom avea posibilitatea să înțelegem mai bine și mai profund natura lor. În plus, mai apare posibilitatea să determinăm proprietățile comune și trăsăturile esențiale ale acestor obiecte.

Comparația este mult mai simplă și mult mai explicit exprimă și caracterizează ea o imagine decât metafora. În conștiința omului, comparația reprezintă cel mai străvechi proces de reflectare a relațiilor obiective de asemănare dintre obiecte și fenomene.

Pentru a pune în evidență trăsăturile obiectului comparat, care sunt mai puțin exteriorizate, se face confruntarea cu un termen pentru care aceste trăsături sunt tipice, mai pronunțate: *a fi gras ca un pepene* (harbuz), înseamnă *a fi peste măsură de gras*. Aici comparația se realizează după semne exterioare: omul gras este comparat cu un fruct mare și sferic. Trăsăturile caracteristice ale denotatului ne permit să dezvăluim natura obiectului comparat. De exemplu, în structura comparativă – *a fi iute ca prâsnelul* – omul este comparat cu un obiect neînsuflețit, și anume cu o jucărie mică în formă de con cu vârf ascuțit, care, fiind răscuită bine și lăsată să cadă pe o suprafață plană, își continuă mișcarea de rotație, păstrându-și astfel echilibrul. I se mai zice titirez sau sfârlează. Aici comparația se efectuează, la fel, după semne exterioare: persoana care se aseamănă cu această jucărie este considerată ca foarte vioaie, iute și harnică, ex.: *„Moșneagul, iute ca un prâsnel, așterne țolul”*. (I.Creangă, *Pungața cu doi bani*)

Limba este bogată în astfel de structuri comparative. Ele servesc drept procedee de stil, necesare pentru caracterizarea mai pitorească a diferitelor obiecte și fenomene din lumea ambiantă.

Un criteriu major privind utilitatea structurilor comparative este uzualitatea lor în limba naturală. Ele se folosesc constant, sunt bine cunoscute de purtătorii limbii respective, au devenit un bun național și deseori sunt fixate în dicționare. Structurile comparative metaforice creează un sistem de imagini-simbol sau etaloane,

specifice comunității lingvoculturale date: „Эталон – это характерологически образная подмена свойств человека или предмета какой-либо реалией” [5, p.242].

Etalonul reprezintă unitatea imaginară pentru „măsurarea” trăsăturilor caracteristice ale omului sau faptelor sale. Când în comunicarea curentă, pentru a caracteriza o persoană sau pentru a evidenția o trăsătură anumită a ei, utilizăm structura comparativă *a fi viclean ca o vulpe*, este puțin probabil că în fața ochilor noștri apare mamiferul sălbatic carnivor, cu blana roșcată și cu coada lungă și stufoasă. *Ca o vulpe* este formula stereotipă, șablon la care apelăm, când nu ne ajung cuvinte pentru a descrie viclenia, hâtria și șiretenia celui despre care este vorba. Astfel de construcții comparative metaforice sunt foarte populare. Ele extind limitele posibilităților de exprimare, prin mijloace plastice, făcând vorbirea noastră mai expresivă și, în același timp, destul de originală.

Comparațiile metaforice reprezintă, după semnificație, structuri profund naționale, deoarece la bază stă un sistem de valori moral-spirituale și etnice, care sunt produse de către conștiința colectivă în cadrul dezvoltării sociale. În același timp, putem constata că deseori comparația metaforică, după natura ei, este și internațională. Apartenența comparației metaforice de domeniul gândirii a predeterminat existența în diverse sisteme lingvistice a unora și acelorași imagini conotative, pentru redarea informației ce ține de caracterizarea unei persoane sau a unui fenomen. Astfel, traducerea structurii comparative *a fi viclean ca o vulpe* din limba română în mai multe limbi europene nu prezintă dificultăți, căci purtătorii acestor limbi au o concepere imaginar-asociativă similară, atribuită la viclenie, hâtrie:

engleza: „*as false as old fox*”;

germana: „*schlau wie ein Fux*”;

rusa: „*хитрый как лиса*”;

româna: „*viclean ca o vulpe*”.

Aici aprecierea negativă se redă prin compararea omului viclean cu o vulpe. În majoritatea tradițiilor populare, în diverse etnoculturi, *vulpea* simbolizează „viclenia plină de ură”. Construcțiile comparative date au și izvoare mito-poetice, fiindcă *vulpea*, conform viziunii antice, era considerată drept vrăjitoare cu proprietatea de a dispărea și deveni invizibilă [2, p.143].

Cuvintele abstracte (exprimarea atenției, recunoștinței, răbdării etc.) cu un caracter vag sau confuz, nu sunt apte a provoca o imagine vie. Cu cât mai concret este obiectul comparației, cu atât mai pitorești sunt imaginile.

Imaginile scriitoricești nu se deosebesc, în fond, de cele utilizate în popor. În operele de artă se atestă frecvent comparații metaforice autoricești, care par uneori destul de subiective. Ele deseori se axează pe imagini care nu au semnificație fixă în conștiința vorbitorilor de limbă, dar sunt orientate spre sisteme de valori naționale, care asigură în cadrul unui text poetic perceperea lor pozitivă sau negativă. Comparațiile metaforice agită imaginația cititorilor acolo unde un cuvânt denotativ, obișnuit nu ar fi destul de expresiv și destul de plastic pentru a trezi o imagine vie. Iată de ce structurile comparative metaforice sunt nu numai procedee de înfrumusețare a vorbirii, dar și de expresivitate, plasticitate etc. Acestea axează atenția interlocutorului spre detaliu, care se dezvăluie în totalitate abia după ce autorul a realizat informația. Cu cât mai originală și neobișnuită este comparația metaforică, cu atât mai puternic agită ea imaginația cititorului sau ascultătorului. **”Pe un deal răsare luna ca o vatră de jăratie ...”** comparația metaforică dată aparține lui Mihai Eminescu. În opera sa “Călin”, marele scriitor compară *luna* cu *vatra de jăratie*, probabil după anumite semne exterioare: *luna* este plină, dar ea abia răsare și rămâne vizibil numai semidiscul acestui astru. Pornind de la faptul că *vatra* reprezintă o parte plană din interiorul cuptorului care susține bolta, și **unde se face focul**, putem conchide că *luna* este de culoare roșie, incandescentă ca fierul topit, dar calificativul *roșu* este denotativ, obișnuit și plat pentru a provoca o imagine vie. Tocmai de aceea și este confruntată *luna* cu un obiect de uz casnic, indispensabil în orice casă țărănească asociindu-se cu focul, căldura și, în general, cu viața. În comparația metaforică dată sunt confruntate diverse noțiuni după natura lor, și anume datorită acestui fapt structura comparativă *luna, ca o vatră de jăratie* devine atât de previzibilă, impresionantă și originală, „Căci fiecare comparație, cu cât e căutată mai de departe, cu atât aduce o notă de nou și neașteptat” [4, p.330].

În concluzie, subliniem că structurile comparative metaforice reprezintă un produs al muncii cognitive a omului, mijloc de cunoaștere empirică a mediului ambiant și de apreciere a lui prin imagini-simbol.

Bibliografie:

1. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / Пер. с англ. - Москва: Русские словари, 1996.
2. Маковский М.М. Язык – миф-культура. Символы жизни и жизни символов. - Москва, 1996.
3. Popa C. Teoria cunoașterii; perspectivă semiotică-praxiologică asupra actului cunoașterii. - București: Editura științifică, 1972.
4. Quintilianus M. Fabius. Arta oratorică / Trad. de M.Hetco. - București: Minerva, Biblioteca pentru toți, 1974.
5. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. - Москва, 1996.

Prezentat la 09.07.2007